

Teplomilné doubravy

Různé typy teplomilných doubrav a dubohabřin tvoří podstatnou část lesních porostů na obou březích Dyje. Soustředěné jsou zejména ve východní a střední části národního parku, většinou jsou zahrnuty v jeho I. zóně. V minulosti byly využívány jako pařeziny, což je na mnoha místech dodnes patrné. Na hraně údolí a skalnatých svazích se souvislé porosty rozvolňují, stromy jsou nižší a netvárné, les přechází v lesostep.

Na jaře tu svým charakteristickým voláním upoutá strakapoud prostřední (*Dendrocopos medius*), od května ožívuje koruna stromů jednoduchý zpěv lejska bělokrkého (*Ficedula albicollis*), kterému na prosvětlených místech sekunduje rehek zahradní (*Phoenicurus phoenicurus*). Před olistěním stromů je šance pozorovat i hojného, ale nenápadného dlaska tlustozobého (*Coccothraustes coccothraustes*). Je to sice pěvec, ale zpěvem vsuktku neupoutá. Zato je pěkně vybarvený a má nepřehlédnutelný silný zobák, kterým snadno rozlouskne i nejtvrďší pecku. Kmeny stromů typickým způsobem prohledávají hmyzožraví šoupálci. Začnou u země a po šroubovici šplhají nahoru, cestou prozkoumají kdejakou skulinu a prasklinu v kůře. Vzácnější je šoupálek krátkoprstý (*Certhia brachydactyla*), mnohem častěji potkáme šoupálka dlouhoprstého (*C. familiaris*). V létě nad kaňonem krouží rodinky včelojedů lesních (*Pernis apivorus*), dravců potravně specializovaných na zemní blanokřídlé. Jsou přísně tažní, hnízda vysoko v korunách stromů staví až začátkem května, kdy už jiní dravci, např. káně lesní (*Buteo buteo*) nebo jestřábi

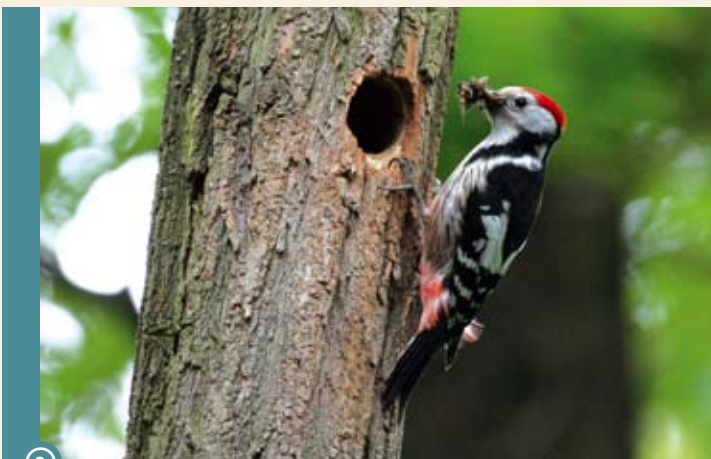
2

lesní (*Accipiter gentilis*), krmívají mláďata. V zimě nelze přehlédnout hlučné sojky (*Garrulus glandarius*), lákané sem především při úrodě žaludů, a brávníky (*Turdus viscivorus*), kteří svoji oblíbenou potravu, plody ochmetu, nekompromisně brání i před hosty ze zahraničí, brkoslavy severními (*Bombicilla garrulus*).

1

1 lejska bělokrký (*Ficedula albicollis*)
< Titulní strana: sokol stěhovavý (*Falco peregrinus*)

3

2 dudek chocholatý (*Upupa epops*)
3 strakapoud pro střední (*Dendrocopos medius*)

4

Pralesovité porosty chladnějších poloh

Severně orientované svahy, zaříznutá boční údolí a vyšší polohy pokrývá les, v němž dominují buky, smrky a jedle. Tento typ porostů najdeme hlavně v okolí Hardeggu, Čížova a Vranova nad Dyjí. Je to ráj šplhavců, z nichž nejběžnějším je strakapoud velký (*Dendrocopos major*). K nejvzácnějším naopak patří žluna šedá (*Picus canus*) a datel černý (*Dryocopus martius*). Hnízdí v dutinách, které si dlabou v kmenech stromů – každý rok znovu. Neobsazené dutiny využijí v příštích letech další zájemci – hnízdí v nich holubi doupňáci (*Columba oenas*), puštíci obecní (*Strix aluco*), špačci obecní (*Sturnus vulgaris*), vzácně i syc rousný (*Aegolius funereus*). V korunách starých stromů, často na bočních větvích a občas i překvapivě nízko si své prostorné hnízdo staví čáp černý (*Ciconia nigra*). V národním parku hnízdí každoročně 4–6 párů. V době krmení a vyvádění mláďat (červen–červenec) patří pohled na dospělého či mladého čápa, který se za nízkého stavu vody

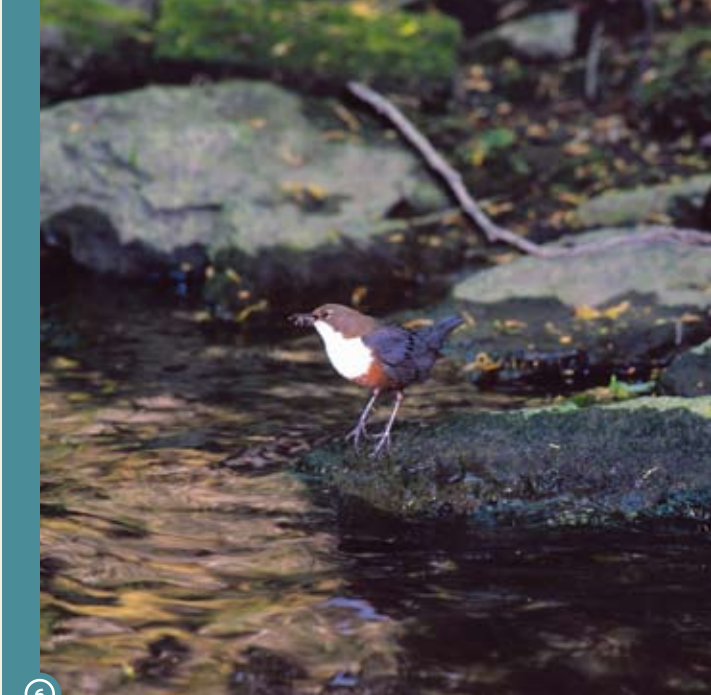
4 čáp černý (*Ciconia nigra*)

5

5 puštíci obecný (*Strix aluco*)

brodí řekou Dyjí, k hlavním atrakcím území. Vlhčí části lesa s hustým podrostem hojně obývá pták, který patří k našim nejmenším druhům, strízlík obecný (*Troglodytes troglodytes*). Početní, ale mezi listím a jehličím stromů nijak snadno pozorovatelní, jsou i králíček obecný a ohnivý (*Regulus regulus* a *R. ignicapilla*), sýkora uhelníček, parukářka a lužní (*Parus ater*, *P. cristatus* a *P. montanus*) nebo lejsek šedý (*Muscicapa striata*). Velmi vzácným je naopak lejsek malý (*Ficedula parva*). Ze zimovišť v jižní a jihovýchodní Asii se vrací až v první dekádě května, koncem srpna a v září už zase odlétá. Všichni tyto drobní pěvci se prozradí spíše zpěvem než vzhledem, proto je znalost jejich hlasových projevů při jejich zjišťování velkou výhodou.

6

Řeka, vodní plochy, mokřadní biotopy

Vodní a mokřadní biotopy národního parku mají velmi různou podobu. Zásadním je určitě vlastní tok Dyje, ale patří sem i menší či větší vodní nádrže, periodické tůně či polní mokřiny. Řeka sama představuje významný prvek zahrnující různé typy prostředí. Velká část toku má přirozený charakter. Vyskytují se zde kamenité peřeje, šterkopískové náplavy i hluboké tůně. Bývalé lidské osídlení prozrazuje několik jezů a opuštěných mlýnských náhonů. Na vodní režim mají podstatný vliv dvě přehradní nádrže – vranovská a znojemská.

K typickým ptákům s těsnou vazbou na říční koryto patří skorec vodní (*Cinclus cinclus*). Potravu v podobě drobných vodních živočichů sbírá přímo v mělkých peřejích, hnízdo si staví mezi kořeny stromů, v kamenitých a skalnatých březích či zídkách u vody. Podobné prostředí obývá i konipas horský (*Motacilla cinerea*), který se však za potravou nepotápí, ale hledá ji v okolí řeky a jejích přítoků. Poměrně vzácným

6 skorec vodní (*Cinclus cinclus*)

7

7 slučka malá (*Lymnocyptes minimus*)

druhem je naopak ledňáček říční (*Alcedo atthis*), který v národním parku nenachází kolmé hlinité břehy, kde by si vyhloubil hnízdní noru. Ornitologicky zajímavá je Dyje i v zimě, neboť díky vypouštění poměrně teplé vody z vranovské přehrady nezamrzá a stává se tak útočištěm řady zimujících druhů. Typické bývají vysoké počty labutí velkých (*Cygnus olor*), kormoránů velkých (*Phalacrocorax carbo*) nebo volavek popelavých (*Ardea cinerea*), nepravidelně a v menších počtech jsou zaznamenáváni morčáci velcí (*Mergus merganser*), hvízdáci eurasijské (*Anas penelope*), potápky malé (*Tachybaptus ruficollis*) či volavky bílé (*Egretta alba*). Celoročně lze při troše štěstí spatřit majestátního orla mořského (*Haliaeetus albicilla*).

Na biotop vodních nádrží je v národním parku vázán např. moták pochop (*Circus aeruginosus*) nebo rákosník velký (*Acrocephalus arundinaceus*). Zajímavé a přehlížené prostředí dočasných polních mokřin využívají v době tahu bekasina otavní (*Gallinago gallinago*) či slučka malá (*Lymnocyptes minimus*).

Shrnující informace

Na území Národního parku Podyjí-Thayatal a jeho ochranného pásma bylo doposud zastiženo 206 druhů ptáků. Z nich 87 hnízdí pravidelně, 36 nepravidelně nebo je jejich hnízdění pravděpodobné. Ze 7 druhů, jejichž hnízdění bylo v minulosti prokázáno, se dytik úhorní (*Burhinus oedicnemus*), mandelík hajní (*Coracias garrulus*), skalník zpěvný (*Monticola saxatilis*) a strnad zahradní (*Emberiza hortulana*) v posledních letech prakticky vůbec nevyskytují, bekasina otavní (*Gallinago gallinago*) bývá zastižena na tahu a kavka obecná (*Corvus monedula*) sem zalétá z dosud obsazených hnízdišť ve Znojmě či Šatově. Šanci na brzký návrat má jen sokol stěhovavý (*Falco peregrinus*), který po letech opět obsazuje bývalá hnízdiště a jeho výskytů přibývá. 59 ptačích druhů ve sledovaném území pravidelně zimuje, dalších 42 jen příležitostně. 17 druhů je zahrnuto do kategorie náhodně zaletujících, někteří byli zjištěni jen na přeletu, např. sup mrchožravý (*Neophron percnopterus*), ibis hnědý (*Plegadis falcinellus*), drop velký (*Otis tarda*).

Na české straně bylo území národního parku a jeho ochranného pásma zařazeno do soustavy evropsky chráněných lokalit Natura 2000 jako Ptačí oblast Podyjí. Motivem ochrany jsou strakapoud jižní (*Dendrocopos syriacus*) a pěnice vlašská (*Sylvia nisoria*).

Správa Národního parku Podyjí

Na Vyhliče 5, 669 01 Znojmo
tel.: +420 515 282 240, e-mail: info@nppodyji.cz
www.nppodyji.cz

Nationalpark Thayatal

Nationalparkhaus, 2082 Hardegg
tel.: +43 2949 / 7005, e-mail: office@np-thayatal.at
www.np-thayatal.at

Autoři textu: Vlasta Škorpíková, Václav Křivan; Autoři fotografií: Zdeněk Tunka, Václav Křivan; Odborná spolupráce: Martin Valášek, Jürgen Pollheimer; Vydává: Správa Národního parku Podyjí a ZO ČSOP Kněžice; Grafická úprava a sazba: SCHNEIDER CZ graphic&design, s.r.o.; Tisk: Bário s.r.o.

8

8 skřivan lesní (*Lullula arborea*)

Vřesoviště

Východní hranici Národního parku Podyjí lemují široký pruh vřesovišť. Tento biotop vzniknul v minulosti díky intenzivní pastvě, jeho stopy lze dnes nalézt i v lesích. Domácí zvířata spásala nejen bylinný podrost, ale okusovala i rašící keře a stromy a bránila tak jejich šíření. Vzniklá mozaika trávníků, vřesových polykormonů, křovin a drobných lesíků s roztroušenými ovocnými stromy, skalkami či kupami kamení je domovem řady ptačích druhů. K nejvýznamnějším patří lelek lesní (*Caprimulgus europaeus*), tajemný noční lovec, kterého nejspíše prozradí monotónní vrčení daleko se nesoucí klidným teplým večerem. Den tráví přitisknutý k zemi nebo větvi stromu a díky dokonalému ochrannému zbarvení je prakticky neviditelný. Naopak další noční zpěvák, skřivan lesní (*Lullula arborea*), není tak obtížně zjistitelný. Jeho příjemný typický zpěv lze zaslechnout i za dne a bystrý pozorovatel zpívajícího samečka vysoko na obloze určitě najde. Hnízdo

9

mívá na zemi dobře ukryté v trávě. Nenápadnost je jeho hlavní ochranou. Ťuhák obecný (*Lanius collurio*) a pěnice vlašská (*Sylvia nisoria*) zvolili jinou strategii. Hnízdo obvykle vplétají do nejhustší zmeti větviček trnitých keřů. Tyto dva druhy potkáváme často společně, nevíme, komu přináší přítomnost toho druhého větší výhodu, ale jistě se nejedná o náhodné sousedství. Bohatství bylin a trav na vřesovišti je zárukou pestré nabídky semen a zrn, kterou využívají např. zvonci zelení (*Carduelis chloris*), konopky obecné (*Carduelis cannabina*) nebo strnadi obecní (*Emberiza citrinella*). Příjemné kukání prozradí přítomnost kukačky obecné (*Cuculus canorus*). Hledá tu nejen potravu, ale bedlivě sleduje i počínání drobných pěvců, aby nepropásala tu pravou chvíli, kdy některému z nich do hnízda přidat vlastní vajíčko. A z celého toho bohatství těžší odvážný lovec ptáků krahujec obecný (*Accipiter nisus*), schopný zdolat i kořist velikosti hrdličky divoké (*Streptopelia turtur*).

9 pěnice vlašská (*Sylvia nisoria*)

Otevřená kulturní krajina – pastviny, sady, vinice, zahrady, pole

Ornitologicky pestrým a zajímavým prostředím je také zemědělská krajina, která odděluje lidská sídla od lesních celků a chrání jádro národního parku před přímým sousedstvím člověka. Kromě lánů orné půdy tu najdeme menší políčka, zahrady, sady a vinice, místy i louky a nějaký ten úhor. Běžné druhy ptáků zde zastupují např. skřivan polní (*Alauda arvensis*), koroptev polní (*Perdix perdix*), křepelka polní (*Coturnix coturnix*) nebo poštolka obecná (*Falco tinnunculus*). Především v době tahu lze v polích zastihnout čejky chocholaty

10

10 strakapoud jižní (*Dendrocopos syriacus*)

11

(*Vanellus vanellus*), někdy v doprovodu kulíků zlatých (*Pluvialis apricaria*). Velmi vzácně se zastaví i jeřábi popelaví (*Grus grus*), přičemž je zajímavé, že tihnou k určitému poli mezi Lukovem a Horním Břečkovem, kde byli vícekrát zastiženi. Zvyšování početnosti tohoto druhu v České republice se jistě projeví i ve zvýšení počtu pozorování těchto elegantních ptáků. Zajímavým zimním hostem bývá obratný lovec pěvců, dřemlík tundrový (*Falco columbarius*).

V sadech a vinicích jsou početní vrabci polní (*Passer montanus*) a především špačci obecní (*Sturnus vulgaris*), jejichž tisícíhlavá hejna dělají těžkou hlavu hlavně vinařům. Různé typy plašení a střelba z vinic neodlučitelně patří k podzimní atmosféře východního Podyjí. Méně obtížnými obyvateli těchto biotopů jsou krutihlav obecný (*Jynx torquilla*), strakapoud jižní (*Dendrocopos syriacus*) nebo drozd zpěvný (*Turdus philomelos*) a vysloveně vítaným je atraktivní dudek chocholatý (*Upupa epops*). Mláďata odchovává ve větších stromových dutinách, ale zahnízdí i pod hromadou dříví nebo v zemní noře. Limitující je pro něj dostatek většího hmyzu, takže intenzivně chemicky ošetřované kultury jsou pro něj nezajímavé.

Obyvatele lučních biotopů zastupuje např. konipas luční (*Motacilla flava*), v prostředí národního parku zastižen téměř výhradně na koňských pastvinách v okolí Havraníků.

11 krutihlav obecný (*Jynx torquilla*)

PTÁCI VÝZNAČNÝCH BIOTOPŮ

NÁRODNÍHO PARKU
PODYJÍ/THAYATAL

